

Motto: Benjamin Franklin kdysi řekl: “Když se narodíte, dvě věci máte jisté: že umřete a že budete platit daně.”

Ekonomika zcela jinak: paradigma třetího milénia

namísto krize a stamiliardových ztrát třetí cesta s vyrovnanými rozpočty a trvalou prosperitou

Lidstvo opět stojí na dějinném rozcestí. Je to důsledek dramatických změn, intenzivně probíhajících několik posledních desetiletí. Hlavním hybatelem je proces masivního vrůstání stále nových produktů a stále nových technologií doslova do všech oblastí ekonomiky a lidského života vůbec: pro zásadní a určující význam tohoto procesu pro přítomnost i budoucnost lidstva mluvíme o **Procesu civilizačního zlomu**, krátce o **Procesu**.

Pod vlivem *Procesu* došlo k prudkým změnám obsahu, struktury a výkonnosti světové ekonomiky a tento vývoj je dále akcelerován. Lidská práce je stále více nahrazována technologiemi, což se již dávno netýká jen výroby, ale stále více i služeb. Důsledkem tohoto technologického pohybu je i globalizace a přes ni i gigantické změny v geografickém rozložení světové produkce: to, čemu se nedávno začalo krásně říkat *reálná Ekonomika* se intenzivně stěhuje do Číny, Indie a dalších podobných zemí. Proces je i v pozadí demografických změn, prodlužování lidského života i poklesu natality.

Hlavní výzvou dneška i budoucnosti je, aby tyto změny probíhaly v souladu s potřebami lidstva, a to v plné jednotě potřeb ekonomických i sociálních. To vyžaduje, aby se *Ekonomika* plně soustředila na svou vlastní podstatu, tvorbu produktů, hmotných i nehmotných, a jejich směnu, a aby tato reálná, lépe však **věcná Ekonomika** fungovala v rovnocenné symbióze obou *Sfér*, do nichž vždy byla, je a nezbytně i nadále bude rozčleněna: **Sféra veřejná** vytváří produkty veřejného zájmu a dává je k dispozici celé společnosti (policisté se starají o bezpečnost subjektů obou *Sfér*), zatímco **Sféra podnikání** vytváří své finální produkty sice k individuální spotřebě, ale činí tak rovněž pro všechny (pekař pečce rohlíky pro spotřebu subjekty obou *Sfér*).

Potenciál *Procesu* je všestranně pozitivní, a to ve vztahu k oběma *Sférám*. Náhrada lidské práce technologiemi je vždy spojena s výrazným růstem produktivity, takže celkový produkční potenciál **věcné Ekonomiky** se v obou *Sférách* navyšuje bez ohledu na pokles podílu ekonomicky aktivních v populaci.

Lze vyslovit tezi, nazvěme ji **tezí třetího milénia**, která říká, že potenciál věcné Ekonomiky je a bude víc než dostatečný k tomu, aby postupně dokázal zajistit veškeré důvodné potřeby lidstva. Přitom jedinými věcnými omezeními bude potřeba šetřit s přírodními zdroji a chránit životní prostředí.

Svět se však namísto prospěchu z využívání potenciálu *Procesu* zmítá v krizích, recesích a deficitech: loňský rok 2009 je doslova hrůznou ukázkou, aspoň co se týče zemí dosud označovaných jako vyspělé. V tomto roce HDP USA poklesl o 2.4%, EU o 4.08% a Japonska o 5.3%. V USA vznikl deficit, v porovnání s HDP 10.0% (\$1 420 miliard, denně \$3.9 miliard), EU 6.8% (€ 802 miliard, denně €2.2 miliard; rozpočet EU činí 1.05% HDP) a Japonska 5.2% (\$379 miliard, denně \$1.04 miliard).

Za viníky bývají označovány finanční trhy a utrácení vlád a odtud se odvíjejí i výzvy k nápravě: po finančních trzích se žádá skončit s neodpovědným chováním, po vládách, aby přestaly utrácet.

Tyto výzvy jsou sice mediálně působivé, ale to je tak asi vše. Finanční trhy se od **věcné Ekonomiky** odpoutaly natolik, že jejich chování rozumné být nemůže a návrat zpět je nejspíš nemožný; jejich finanční postavení je navíc v děsivém kontrastu s potřebami **věcné Ekonomiky**. Vlády by jistě mohly, a podtrhneme, musí šetřit, ale objektivní situace je taková, že položky s největším podílem na výdajích

jsou podfinancovány, často hluboce a výdaje by zde měly růst, často výrazně (penze, zdravotnictví, vzdělávání, ale i další).

Obrazně řečeno, tyto výzvy k nápravě jsou výzvami na boj se špičkou ledovce, a to v situaci, kdy bojovníci si masy pod hladinou nevšímají a vesměs ani nevědí, že existuje a k tomu ještě rychle narůstá.

Skutečné výzvy jsou totiž daleko širší, lze říci úplně jiné: asi tou nejdůležitější je docílit, aby produkce, spotřeba i využívání zdrojů byly rozloženy co nejrovnoměrněji a co nejrozumněji, a to jak celosvětově, tak i uvnitř jednotlivých zemí a přitom aby se to dělo s důrazem na využití potenciálu *Procesu*.

Komentář. Úspěchy Číny v ekonomickém růstu a postupném odstraňování chudoby jsou fenomenální a neméně skvělé je, že se podobně začíná dařit i v dalších asijských a latinskoamerických zemích. Aby ale vše fungovalo dlouhodobě, nesmí stát stranou žádná země světa a nikde nesmí nevhodně narůstat sociální rozdíly. Stále více se ukazuje, že imperativem mezinárodního obchodu je vyváženost: to, že jedni pracují a druzí konzumují, nefunguje už dnes a fungovat bude stále méně. Rostoucí hrozbou jsou neuvážené experimenty nejrůznějšího druhu, typické například pro zavádění alternativních zdrojů energie.

S tím úzce souvisí náprava špatného nastavení zprostředkující role peněz v *Ekonomice*. Kategoricky musí platit, že peníze slouží potřebám, nikoliv potřeby penězům, což je imperativ důsledného návratu k té dvojroli, pro níž peníze vznikly: být univerzálním měřítkem směnných hodnot a zprostředkovatelem směny. Speciálně je třeba zcela nově nastavit směnný vztah mezi oběma *Sfěrami*, neboť změny vyvolané *Procesem* způsobily, že v nových podmínkách již tento vztah nelze stavět na daních: už dnes je to hlavní příčina deficitů ve veřejných rozpočtech a je to příčina neodstranitelná, dnešní *Ekonomika daní* definitivně a neléčitelně umírá, jedinou otázkou je, jaká ještě bude výše ztrát za snahy tuto agónii prodlužovat. A ještě pro úplnost: peníze rozhodně nesmějí být przněny tím, že se samy stávají zbožím.

Komentář. Zcela nezvladatelná situace se v dnešní *Ekonomice daní* vytvořila pokud jde o penze a další sociální a zdravotní péči o seniory: náklady typicky rostou o 7% ročně a přitom je tato péče obvykle podfinancována, často, jako například u nás, hluboce, takže výdaje by měly růst o 10% ročně, možná i rychleji.

Trvalý růst nákladů by totiž musel být vyvažován trvalým růstem daní, navíc trvale nemalým, což je ekonomický nesmysl, našťastí politicky neprůchodný. Stejnými a přitom ještě většími ekonomickými nesmysly, bohužel však často politicky průchodnými, jsou však i navrhované kosmetické úpravy *Ekonomiky daní*, ať již jde o prodlužování věku pro odchod do penze, či o nesmysl vůbec největší a tragicky nebezpečný, snahu nahradit daně jejich svéráznými deriváty, fondovými systémy.

Ekonomika velí, mimo jiné, minimalizovat náklady. To je nepochybně v pořádku z hlediska konkurenceschopnosti, ale vede to, rovněž správně!, k náhradě lidské práce technologiemi, jakož i ke stěhování produkce do míst s nejnižšími náklady. Důsledkem je úbytek podílu ekonomicky aktivních v populaci, zatím zejména v USA, EU a podobných zemích, ale tento vývoj rychle přejde i do zemí populačně bohatých, kde je schopen způsobit doslova katastrofu.

Snahy posouvat věk pro odchod do důchodu nepochybně výrazně prohloubí problém zaměstnávání mladých: už dnes je v EU bez práce 21% mladých do 25 let, ve Španělsku 40%. Je třeba zabránit, aby fiskál deformoval budoucnost ve jménu primitivních výpočtů od zeleného stolu, které sice slibují zvýšit daňové výnosy a snížit náklady, avšak v praxi budou tyto „úspěchy“ nejvýš krátkodobé, pak odezní a k přetrvávajícím deficitům navíc přibude deformace pracovního trhu.

Fondové systémy jsou ekonomickým nesmyslem už jen proto, že neexistuje žádné investiční schéma, které by zajistilo, že průměrný fond bude na výstupu schopen krýt náklady rostoucí o oněch 7 – 10% ročně, přičemž z hlediska klienta, který začne „investovat“ v 25 letech, do důchodu odejde v 65-70 a dožije se 85-100 let, bude muset být fond stabilně výnosný po dobu minimálně 60 let! Investice do veřejných dluhopisů takový výnos nemají, navíc se jejich kupóny platí z daní, čili jde „jen“ o přesunutí těchto peněz z průběžného systému do fondů. Navíc doporučení investovat do veřejných dluhopisů je zcela neslučitelné s hlavním cílem, kterého hlasatelé rozpočtové odpovědnosti chtějí (velmi správně!) dosáhnout, u nás již v roce 2016: vyrovnané rozpočty likvidují potřebu veřejné dluhopisy vydávat, takže tento investiční nástroj pak zmizí, jak říkal bolševik, jako třída – přesto se tento evidentní nesmysl opakovaně a renomovaně objevuje, např. v čerstvých závěrečných zprávkách PESu (tzv. Bezděková komise). Pokud jde o investice na běžných finančních trzích, pak očekávání trvalých výnosů v požadované výši jsou už nepochybně zcela nesmyslná, navíc v situaci, kdy protagonisté chtějí, aby šlo o řešení celosvětová a zde celoplošná (takto získané gigantické prostředky by vůbec nebylo kam investovat, navíc měly-li by trvale vytvářet potřebné výnosy – už dnes mají fondy problém, kam s daleko méně penězi, a to při měkkých požadavcích na výnosy, přičemž stále hlavně kupují ty rozpočtově neodpovědné státní a jiné podobné dluhopisy).

Jistě, dobrovolně ať každý pracuje třeba do stovky, kupuje nemovitosti, známky či obrazy, případně fondově investuje, ale měla by to být čistě jeho soukromá věc, stát jej nesmí nutit, ale také nesmí za takové počínání přebírat žádné záruky.

Jak patrně, vše je naprosto jinak, než bylo ještě nedávno, takže řešení nelze hledat naléváním nového vína do starých a děravých měchů. Jinými slovy, rady nelze hledat ani u Karla Marxe, ani u Friedricha von Hayeka, nutno jít cestou paradigmaticky novou, cestou v plném slova smyslu třetí.

Při hledání a formulaci této třetí cesty bude nutné jít na samu dřeň ekonomických vztahů. Cílem je, aby nové paradigma bylo návratem k podstatě *Ekonomiky*, k *Ekonomice věcné*: k tomu, aby mohlo být formulováno, je nezbytné nejprve plně pochopit zprostředkující roli daní v dnešní *Ekonomice*.

Věcná Ekonomika je rozčleněna do obou *Sfér* už od pradávna. Vždy to fungovalo, nadále funguje a musí fungovat i v budoucnu tak, že *Sféra veřejná* odevzdá svůj souhrnný produkt všem, za což jí *Sféra podnikání* předá část svého souhrnného finálního produktu: došlo ke **Směně**.

V dřevních časech byla *Směna* jednoduchá: souhrnným produktem *Sféry veřejné* byly minulé zásluhy starých a nemocných, řízení chodu osady náčelníkem a vymítání duchů šamanem. Ti ostatní byli *Sférou podnikání* a *Směna* znamenala, že náčelník i šaman konají v zájmu všech neboli veřejném, a ti ostatní je, a jak ukazují vykopávky i všechny staré a nemocné, zásobili všemi potřebami.

Jak ovšem začaly být společenské struktury složitější, složitější byla i *Ekonomika* a také *Směna*.

Zásadně novým mechanismem realizace *Směny* se staly **daně**, nejprve **naturální**: daně byly vybrány od *Sféry podnikání*, pak byly předány *Sféře veřejné*, tedy vládci, jeho družině a úředníkům, ti z nich naplnili své individuální potřeby, jídlo a postupně i různé a nemalé radosti, a souběžně tato *Sféra veřejná* poskytovala všem svůj souhrnný produkt, tedy správu chodu celku a vnější i vnitřní bezpečnost.

Jakmile přestaly naturální daně být schopny reflektovat *Směnu* ve stále složitější společnosti, převzaly jejich úlohu **daně peněžní**. To vytvořilo mohutný rozvojový impulz, nejen v podobě zpružnění administrativy, ale i impulz ekonomický a postupně i sociální. Právě proto, že tento sociální rozměr začal nabývat na síle od časů von Bismarckových, mluvíme o moderní podobě paradigmatu *Ekonomiky daní* jako o **Paradigmatu von Bismarckově**, krátce **vBP**.

Směna je nyní řízena přes veřejné rozpočty (v ČR státní, krajské a obecní): veřejný rozpočet stanoví strukturu a šíři veřejného zájmu, tedy stanoví jaké produkty bude vytvářet *Sféra veřejná* a v jakém to bude rozsahu. Stanoví přitom i **Částku** příslušných **Výdajů**, jinými slovy cenu těch produktů veřejného zájmu, které je *Sféra veřejná* v průběhu daného rozpočtového období povinna vytvořit; tato cena je zároveň rovna nákladům, které budou mít subjekty *Sféry veřejné* s vytvořením těchto produktů (policistova rodina má své provozní náklady, policie kromě toho má i další provozní náklady).

Komentář. Je třeba co nejsilněji podtrhnout, že obě *Sféry* jsou zcela rovnocenné, a to i ekonomicky, přičemž jedna bez druhé nemůže v moderní společnosti existovat. Je-li vcelku jasné, že správní aparát, policista a voják nutně spadají do *Sféry veřejné*, stejně jasné by to mělo být i u pedagoga a zdravotníka, jakož i u penzisty, jehož směnná hodnota, jak sociální tak i, zdůrazněme, ekonomická, je dána tím, co vytvořil, když byl ekonomicky aktivní. Už jen samotné tlaky demografického vývoje nedovolují produktům *Sféry veřejné* celoplošně realizovat jinak než jako veřejný zájem, u penzistů a postižených tak činit stejně jako v časech dřevní tlupy či osady, tedy solidárně; prohlubující se nahrazování práce technologiemi to staví jako imperativ, který nemá alternativu, a jak jsme viděli, daně a fondy to nedokážou bez deficitů už ani dnes.

Účetně sice daně platí stejně obě *Sféry*, *veřejná* i *podnikání*, avšak v případě *Sféry veřejné* jde o placení právě a jen účetní, moderně virtuální: rozpočty sice numericky nabobtnají, ale ekonomický význam to nemá žádný (například v ČR obdrží instituce *Sféry veřejné* z příslušného rozpočtu na každého ze svých zaměstnanců jeho superhrubý plat, z něhož mu ovšem vyplatí jen čistou část platu, zbytek jde zpět do rozpočtů; obdobně je to i u všech ostatních daní).

V dalším budeme již pracovat s tou (pracovní) podobou *Ekonomiky daní*, v níž daně platí jen *Sféra podnikání*, *Sféra veřejná* daně neplatí.

Komentář. Tímto vyčištěním jsme se fakticky vrátili do stavu, kdy se vybíraly daně naturální: ty byly jednoznačně vybírány právě jen od *Sféry podnikání* a tím zde i *Směna* proběhla čistě a průzračně: *Sféra veřejná* dala celý svůj souhrnný produkt,

vytvořený ve veřejném zájmu, k dispozici celé společnosti a *Sféra podnikání* s ní za to *Směnila* část jí vytvořeného souhrnného finálního produktu, lze říci, že část určenou ke spotřebě subjekty *Sféry veřejné*.

V *Ekonomice daní* se výdaje veřejných rozpočtů hradí primárně z vybraných daní (a jak nyní víme, ve skutečnosti jen z daní od *Sféry podnikání*). Poněvadž se ale jen výjimečně daří vybrat daně ve výši potřebných *Výdajů* (vyrovnané rozpočty jsou ve světě jevem zatím spíše neobvyklým), vznikají deficity, které se vesměs řeší půjčkami: pro jednoduchost budeme za *Příjmy veřejných rozpočtů* považovat *Částku* ve výši vybraných daní navýšených o půjčky.

V těchto značeních tudíž platí: $\text{Částka} = \text{Příjmy} = \text{Výdaje}$.

Komentář. Dividendy či jiné přímé příjmy firem ve veřejném či obdobném vlastnictví jsou sice hlavním zdrojem příjmů veřejných rozpočtů ropných monarchií, avšak v zemích dosud označovaných jako vyspělé hrají rozpočtově marginální roli, stejně jako příjmy z privatizací, tedy rozprodeje veřejného majetku vytvořeného prací předchozích generací. Marginalita příjmů z těchto zdrojů je důvodem, proč jsme je pro zjednodušení výkladu do tvorby *Příjmů* nezahrnuli.

Nyní již lze *Směnu* v *Ekonomice daní* popsat podrobněji. *Částka* se stává *Příjmem veřejných rozpočtů* a poté se (v praxi postupně) přesouvá do *Výdajů*, kde se dle stanovených rozpočtových pravidel rozdělí do jednotlivých rozpočtových kapitol a v rámci kapitol se dále rozdělí mezi jednotlivé veřejné instituce pod tyto kapitoly spadající. Tyto instituce vyplatí svým zaměstnancům jejich čisté platy, zbývající peníze si ponechají na své ostatní provozní výdaje, případně i na výdaje investiční.

Tyto výdajové částky jsou vždy cenou příslušného produktu *Sféry veřejné*: *Částka* je cenou souhrnného produktu *Sféry veřejné*, částky přesouvané k jednotlivým veřejným institucím jsou cenou produktu vytvořeného každou z nich a (čistý) plat zaměstnance *Sféry veřejné* je jeho cenou na trhu práce.

Tím, že subjekt *Sféry veřejné* obdrží peníze ve výši své ceny, začne na jedné straně (spolu)pracovat na tvorbě toho produktu *Sféry veřejné*, jenž je mu k tvorbě rozpočtem přidělen, na druhé straně začne realizovat náklady této tvorby (zaměstnanec kupuje jídlo pro sebe a svou rodinu a podobně, instituce platí za energie a podobně, případně za opravu střechy či jiné výdaje investiční), což se děje nákupem finálních produktů *Sféry podnikání*. Záleží na konkrétním subjektu, zda takto utratí přesně ty peníze, které v daném rozpočtovém období obdržel, či vytvoří nějaké úspory nebo naopak, nějakým větším nákupem utratí i část úspor předchozích; ve zdravé *Ekonomice* bude statisticky převažovat vytvoření úspor.

V celém souhrnu daného rozpočtového období tak *Sféra veřejná* na jedné straně vytvořila, dle dispozic schválených veřejných rozpočtů tohoto období, souhrnný veřejný produkt a dala jej k dispozici celé společnosti (v slušných státech se za veřejný produkt již nic dalšího neplatí), na straně druhé odkoupila od *Sféry podnikání* část jejího souhrnného finálního produktu, čili byla zrealizována *Směna*.

Poněvadž další část souhrnného finálního produktu *Sféry podnikání* odkoupily subjekty této *Sféry*, byl v ideálním případě prodán (směněn za pomoci peněz) celý souhrnný finální produkt *Sféry podnikání* vytvořený v průběhu daného rozpočtového období (ve *Sféře podnikání* byly předtím prodány i všechny meziprodukty potřebné k vytvoření jejího souhrnného finálního produktu).

Platí ovšem, že úspěšným prodejem produktu se podnikateli vrací zpět všechny náklady spojené s jeho tvorbou a přibude mu i čistý zisk. Poněvadž v našem ideálním případě bylo úspěšně prodáno vše, co *Sféra podnikání* vytvořila, firmy dostaly zpět všechny své náklady, včetně jimi zaplacených daní!

Došlo k zázraku, částka vybraných daní se stala jakýmsi „*daňovým obláčkem*“, který (spolu s půjčkami) zprostředkoval *Směnu* a poté zmizel přesně do míst, kde předtím vznikl. Démon daní je tudíž ve skutečnosti právě a jen skromným prostředníkem *Směny*, k tomuto účelu vznikl, tomuto účelu stále, ale již špatně, slouží a sloužil by rád dál, pokud by *Ekonomika daní* i v časech *Procesu* dokázala zajistit, aby daní bylo vždy vybráno tolik, kolik je třeba na *Výdaje*.

Celkově došlo k tomu, že souhrnný produkt *Sféry veřejné* byl dle příslušných nároků a potřeb rozdělen v rámci celé společnosti, zatímco jednotlivé produkty *Sféry podnikání* byly odprodány jednotlivým subjektům obou *Sfér* (finální produkty *Sféry podnikání* obecně kupují fyzické osoby, ale i instituce

obou *Sfér* (například rohožky), meziprodukty ovšem jen firmy *Sféry podnikání*). Toto vše bylo organizováno penězi, penězi byla vyjádřena směnná hodnota každého produktu obou *Sfér* a peníze rovněž zprostředkovávaly jednotlivé směny, ty uvnitř *Směny* byly zprostředkovávány rozdělením *Částky*.

Podstatné a určující je, že věcným výsledkem byly fyzické produkty obou *Sfér*, hmotné i nehmotné, a jejich fyzická směna: produktem *Sféry veřejné* je například činnost policisty a tento produkt byl věcně dán k dispozici v místech, kde dotyčný policista konal svou službu, zatímco rohožky, produkty *Sféry podnikání*, se individuálně věcně dostaly k těm subjektům obou *Sfér*, které je zakoupily.

Věcně tak byl *Směněn* souhrnný fyzický produkt *Sféry veřejné* za část souhrnného fyzicky finálního produktu *Sféry podnikání*; zbývající fyzicky finální produkty *Sféry podnikání*, jakož i veškeré meziprodukty, byly věcně směněny uvnitř *Sféry podnikání*.

Věcná produkce a věcné směny jsou ovšem skutečnou podstatou věcné Ekonomiky, tím, co jí dává skutečný smysl: potřebujeme jíst, být ošaceni, bydlet, mít zajištěno vzdělání, zdravotní a sociální péči, včetně penzí, vnitřní a vnější bezpečnost a řadu dalších potřeb a stále více i radostí. Peníze jsou jen technickým prostředkem, který vyjádří ceny a zprostředkuje směny, v *Ekonomice daní* se tak část těchto směn, směn uvnitř *Směny*, zabezpečuje rozdělením *Částky*, tedy daněmi a půjčkami.

Pokud bychom právě popsanou věcnou tvorbu produktů obou *Sfér* i jejich věcné směny zorganizovali ve *věcné Ekonomice* přímo, což bychom v čase rozvinutých IT dokonce uměli, nepotřebovali bychom ani daně, ale ani peníze (jistě: potřebovali bychom i zde nějak vyjádřit směnné hodnoty a je svým způsobem věcí vkusu, zda tato vyjádření nazveme penězi nebo nějak jinak). Vzhledem k tomu, že peníze jsou natolik zažitým prostředkem vyjádření směnných hodnot i zprostředkovatelem směn, nebudeme tak radikální a peníze ponecháme.

Výzvu k formulaci slíbené třetí cesty lze po této analýze vyslovit jako výzvu k jinému nastavení cen produktů a ke změně mechanismů zprostředkování směn, včetně *Směny*, tak, aby tyto mechanismy dokázaly, že *věcná Ekonomika* bude zbavena těch omezení *Ekonomiky daní*, která zabraňují docílit plného využití potenciálu *Procesu*, speciálně pokud jde o vztah obou *Sfér*.

Vyhovíme této výzvě rázně a jednoduše, a to tak, že z *Ekonomiky* odstraníme zábu na prameni, daně, a vytvoříme *Ekonomiku* paradigmaticky jinou, ***Ekonomiku bez daní***, založenou na paradigmatu, které nazveme ***Paradigmatem třetího milénia***, krátce ***P3M***.

Zrušíme-li daně, zrušíme i daňové zatížení každého produktu *Sféry podnikání*. Zatímco v *Ekonomice daní* pozůstává cena každého produktu (říkejme ***vBP-cena***) *Sféry podnikání* ze tří složek, kumulovaných čistých nákladů, kumulovaných čistých zisků a kumulovaného zdanění, ***P3M-cena*** vznikne z *vBP-ceny* tak, že třetí složka zmizí (***P3M-cena*** je tedy rovna *vBP-ceně* minus kumulovaná zdanění).

Komentář. Tvorba produktu má podobu pyramidy, na jejíž základně jsou primární vstupy, například suroviny, a meziprodukty každého dalšího stupně vzniknou z komponent (meziproduktů nižších stupňů), provozních úkonů (například práce) a provozních vstupů (například strojů, energií, pracovních prostor); cena každého meziprojektu je součtem cen komponent, provozních nákladů za úkony a vstupy (což je součet čistých provozních nákladů a zdanění těchto nákladů) a čistého zisku získaného úspěšným prodejem – odtud vidíme, že cena každého (mezi)produktu je součtem kumulovaných čistých nákladů, kumulovaných čistých zisků a kumulovaného zdanění.

Subjekty *Sféry veřejné* sice nejsou v námi uvažované *Ekonomice daní* přímo zdaněny, ale zdanění je nepřímé: *vBP-cena* každého subjektu *Sféry veřejné* je rovna součtu *vBP-cen* všech finálních produktů *Sféry podnikání*, které si tento subjekt zakoupí pro svou potřebu (plus případné úspory), což je totéž jako součet *P3M-cen* těchto finálních produktů plus přenesené zdanění (to je rovno součtu kumulovaných zdanění zakoupených finálních produktů). *P3M-cena* subjektu *Sféry veřejné* je tedy rovna jeho *vBP-ceně* zmenšené o přenesené zdanění; obdobně se odvodí i *P3M-cena* produktu *Sféry veřejné*.

Ponecháme-li nyní *věcnou Ekonomiku* přesně v té věcné podobě, jak jsme ji výše analyzovali v rámci *Ekonomiky daní*, tedy s *vBP-cenami*, vidíme, že po přechodu na *P3M-ceny* se plně zachová kupní síla každého subjektu obou *Sfér*, speciálně každého subjektu *Sféry veřejné*. Bude tak platit, že v *P3M-ce-*

nách nyní vznikly přesně tytéž produkty a proběhly věcně tytéž směny, včetně *Směny*, jako předtím ve *vBP-cenách*.

K tomu, aby *Ekonomika bez daní* byla úplně dohotovena zbývá už jen vytvořit mechanismus, který dodá do *Příjmů P3M-Částku* ve výši *P3M-ceny* souhrnného produktu *Sféry veřejné* a budeme hotovi.

Vytvořme pro tyto účely speciální banku ve veřejném vlastnictví, **Registrační a depozitní banku**, krátce **RDB**, v níž bude mít každý subjekt vytvářené *Ekonomiky bez daní* svůj **RDB-účet**. Označme dále pro každý takový subjekt jako jeho **Účet** součet částek, který má tento subjekt na svém **RDB-účetě**, na účtech ostatních bank a jiných finančních institucí a hotovosti, kterou momentálně vlastní.

Předpokládejme, že v **RDB** je dostatek peněz k tomu, aby **Rozpočtový suverén** panující nad veřejnými rozpočty mohl na **RDB-účet Příjmů** připsat *P3M-Částku*, tedy částku ve výši *P3M-ceny* souhrnného produktu *Sféry veřejné*, tj. vypustit **zde „bezdaňový obláček“** (v analogii s „*daňovým obláčkem*“).

Následně již bude probíhat vše stejně jak předtím v *Ekonomice daní: P3M-Částka* se přesune do výdajů, odtud v souladu se schválenými veřejnými rozpočty na **RDB-účty** jednotlivých subjektů *Sféry veřejné*, které stejně jako předtím začnou (spolu)vytvářet jim příslušné stejné produkty veřejného zájmu a souběžně kupovat pro svou spotřebu přesně tytéž finální produkty *Sféry podnikání* jako předtím, jen tak budou činit v *P3M-cenách*.

Poněvadž věcně úplně stejně proběhnou i všechny ostatní směny uvnitř *Sféry podnikání*, můžeme uzavřít, že z hlediska *věcné Ekonomiky* byly nyní v obou *Sférách* vytvořeny přesně stejné produkty jako předtím a věcně proběhly i naprosto stejné směny, včetně *Směny*; konkrétně platí, že na **Účtech** subjektů *Sféry veřejné*, jakož i fyzických osob *Sféry podnikání* jsou naprosto tytéž částky, jaké zde byly předtím (obecně navýšené o úspory) a na **Účtech** firem *Sféry podnikání* obecně přibyly čisté zisky.

„*Bezdaňový obláček*“ *P3M-Částky* vzniklý v **RDB** zprostředkoval *Směnu* a zmizel, přesněji zbyly po něm úspory a čisté zisky. *Ekonomika bez daní* byla právě dovytvořena a je asi šokující s jakou elegancí a jednoduchostí! Démon daní byl likvidován a z oněch dvou nevyhnutelných vyhlídek našeho žití Benjamina Franklina zbyla už jen ta jedna, bohužel ta daleko méně příjemná.

Zbývá podrobněji popsat mechanismy **RDB** a důvody, proč byly takto vytvořeny, dále roli *Rozpočtového suveréna* a porovnat jeho možnosti ve *vBP* a *P3M* a nakonec přidat několik principů, nutných pro praktické fungování *Ekonomiky bez daní*.

Registrační funkce RDB je obdobou toho, co v *Ekonomice daní* činí správa sociálního pojištění: každé osobě zde budou povinně zasilány všechny ty její příjmy, které pro ni mají být registrovány jako základ pro výpočet výše penze, nemocenské a případných dalších podobných požitků.

Hlavní ovšem bude funkce depozitní, jejímž účelem bude zajistit, aby v **RDB** vždy bylo dost peněz na vypuštění „*bezdaňového obláčku*“, tj. vložení *P3M-Částky* do *Příjmů*. Bude tak činěno metodou cukru a biče. Bičem bude jednak ona zmíněná povinnost registrační, dále povinná registrace každého transferu od určité výše nahoru přes **RDB** a asi i určitá penalizace za rychlý výběr vložené částky. Cukrem bude výhodné úročení uložených částek (s bohusem zvláště výhodného úroku, bude-li částka vložená na **RDB-účet** na něm nějakou dobu ponechána), vedení účtu i platebních karet zdarma. Lze očekávat, že až na ony registrační povinnosti bude možné bič brzy odstranit, neboť cukru bude značně.

Rozpočtový suverén existuje i v *Ekonomice daní* a jsou to subjekty, které schvalují veřejné rozpočty, v ČR Parlament, krajská a obecní zastupitelstva. V *Ekonomice bez daní* pod *P3M* to bude úplně stejně, i zde budou existovat veřejné rozpočty, v ČR stejně jako nyní, a schvalovat je budou stejná tělesa, avšak navíc na každé úrovni i speciální těleso další, státní rozpočet i **Nejvyšší rozpočtový úřad**, dále pak **Krajské a Obecní** (lépe však **Okresní**) **rozpočtové úřady**.

Ekonomika bez daní se totiž odlišuje od té s daněmi i kardinálním rozdílem v možnostech a postavení *Rozpočtového suveréna*. I v *Ekonomice daní* Parlament zcela suverénně rozhoduje o výši a struktuře

Státního rozpočtu, jakož i o daňových zákonech zajišťujících výběr daní, avšak poslední slovo má praxe, takže skutečný výběr je menší než co bylo schváleno. V *Ekonomice bez daní* to bude ale jinak: to, co *Rozpočtový suverén* rozhodne, se opravdu stane: *P3M-Částka* bude do *Příjmů* vždy vložena!

Zkušenosti ze zastupitelských sborů jednoznačně ukazují, že pokusění *P3M-Částky* navyšovat by bylo veliké a zastupitelé by mu neúměrně často podléhali. Proto korektiv v podobě profesionálních a odpovědných rozpočtových úřadů, které by se na přípravě rozpočtů podílely a bez jejichž kontrasignace by rozpočty nemohly vstoupit v platnost; tyto úřady by navíc průběžně kontrolovaly plnění rozpočtových pravidel a měly by pravomoc zasáhnout, pokud by zjistily závady.

Jak patrně a výrazně to podtrhneme, veřejné rozpočty v P3M budou vždy vyrovnané, lze říci přímo z definice: P3M-Částka je z definice rovna Výdajům! Nejenže si není třeba nic půjčovat, ale *Rozpočtová suverenita* dovoluje odstraňovat veškerá podfinancování, která se zatím ve *Sféře veřejné* poměrně hojně vyskytují: navyšování budou moci být peníze, výdaje na sociální a zdravotní péči, na vzdělávání a vědu a výzkum, jakož i na další potřebné položky veřejných výdajů, například infrastrukturálních.

Jediným omezením postupného odstraňování tohoto podfinancování a vůbec navyšování *Výdajů* budou požadavky rozumnosti a udržitelnosti. Obsah a struktura souhrnného produktu *Sféry veřejné* musí plně vyjadřovat rozumné a udržitelné potřeby společnosti a tento souhrnný produkt musí být v rovnováze s tím, co *Sféra veřejná Směnou* skutečně a důvodně získá od *Sféry podnikání*.

Zbývá dořešit několik praktických otázek přechodu z vBP na P3M.

Především nutno řešit, že *P3M-ceny* produktů budou obecně výrazně nižší než původní *vBP-ceny* stejných produktů, přičemž rozdíl těchto cen bude obecně specifický pro každý konkrétní produkt: rozdíl mezi *vBP* a *P3M-cenou* bude nejvyšší u produktů, které ve *vBP* vykazují nejvyšší podíl kumulovaného zdanění, tedy například produkty s vysokým podílem lidské (a ve *vBP* vysoce zdaňované) práce.

Pokud jsme se výše vlastně přímo ocitli v *Ekonomice bez daní*, problém nižších *P3M-cen* produktů jsme řešili tak, že jsme adekvátně snížili příjmy subjektů *Sféry veřejné* (a implicitně očekávali, že to též udělá i *Sféra podnikání*). Tím jsme docílili, že *věcná Ekonomika bez daní* vytvořila a směnila přesně to, co předtím *Ekonomika daní* a vše bylo zcela korektní.

Chtěli-li bychom takový okamžitý přechod z *vBP* na *P3M* uskutečnit i v praxi, museli bychom tento přepočítat cen produktů i směnných hodnot subjektů obou *Sfér* (zejména platů a mezd) skutečně propočítat, což by byl úkol velmi náročný. A nejen to, museli bychom přiměřeně snížit hodnotu úspor, neboť bez toho by se prudce zvedla jejich kupní síla a (nejen) inflace by byla nevyhnutelná.

Jinými slovy, okamžitý přechod z *vBP* na *P3M* by se neobešel bez měnové reformy, což je samo o sobě natolik nepřijemné, že navrhujeme scénář postupný, v průběhu několika let. V zemích EU a zemích s podobně vysokým zdaněním navrhujeme scénář osmiletý, v němž by se během prvních tří let rušilo vždy po 15% stávající daňové kvóty, v následujících pěti letech pak každý rok po 11%. V zemích, kde je zdanění nižší, by tento přechod mohl být rychlejší, řekněme pětiletý či čtyřletý.

Lze důvodně očekávat, že takto navržený scénář by mohl proběhnout bez dalších opatření, neboť přechod z *vBP-cen* na *P3M-ceny* by byl postupný, postupně by se upravovaly příjmy, zejména platy a mzdy a ani kupní síla úspor by asi nemusela být upravována. Poněvadž zkušenost říká, že ekonomických procesů se neúčastní jen samí andělé, bylo by asi vhodné nechat v záloze určitá opatření, která by dovolila upravit ceny těch produktů, jejichž výrobci či prodejci by si nestačili všimnout, že postupným rušením daní jim postupně klesají náklady, což by se mělo projevit v cenách příslušných produktů.

Doporučujeme zachovat daně s regulační funkcí, zejména daně z alkoholu, tabáku a pohonných hmot: *P3M* sice vytváří *P3M-Částku*, aniž by výběr těchto daní jakkoliv potřeboval, ale asi by nefungovalo, kdyby litr čistého alkoholu vyrobeného z brambor či řepy byl k dostání za pár korun (jistě: jiná otázka je výše těchto spotřebních daní, ta by však měla být určena jen s ohledem na zachování regulačního účinku, nikoliv z motivace dostat co nejvíc a v praxi pak povzbudit černý trh). Navrhujeme používat výnosy z výběru těchto daní ke splátkám dluhů veřejných rozpočtů.

Pokud jde o organizaci přechodu z *vBP* na *P3M*, pak navrhuje začít obsáhlou a intenzivní diskusí, veřejnou i odbornou, a to se dvěma souběžnými cíli: za prvé, docílit, že bude všeobecně známo, že *Ekonomika daní* umírá a tento vývoj je přes všechny její dřívější zásluhy neodvratný, čímž snahy tuto agónii prodlužovat jsou jen zcela zbytečným, tedy nepřipustným a neodpovědným mrháním peněz dosavadního daňového poplatníka, a za druhé, docílit poznání, že *P3M* se svou *Ekonomikou bez daní* je přesně tou třetí cestou, po níž je nutno se vydat, přitom cestou, která přesně a plně naplňuje všechny dříve zde formulované výzvy.

Jsme nadále přesvědčeni, že tato diskuse by nemusela být příliš dlouhá, postačily by dva tři měsíce a mohla by navázat implementace, rozdělená do fáze přechodné, řekněme jedno- až dvouleté, a fáze již trvalých opatření.

Přechodná fáze by vytvořila přechodnou podobu *RDB* (v ČR například spoluprací ČNB, finančních úřadů, správ sociálního zabezpečení, zdravotních pojišťoven a České pošty), začala by vytvářet legislativu, včetně postupného rušení daní (navrhujeme okamžitě zrušit daně s nepatrným výnosem a daně nesmyslné, zejména poplatky a doplatky ve zdravotnictví, mýto a dálniční známky a zanechat úvah o školném; z vážných daní začít redukcí sociálního a zdravotního pojištění). Ve fázi trvalých opatření by již byla vytvořena *RDB* ve své definitivní podobě, v zásadě definitivní by byla i legislativa a podobně.

Jsme velmi hrdí na to, že *P3M* je řešením jinak zcela bezvýchodné situace, a že jsme toto řešení, které je naším duševním i obchodním majetkem, zformulovali do podoby plně připravené k realizaci.

Podtrhněme, že přechod na *P3M* je nevyhnutelný a jakékoliv jeho zdržování musí být spojeno s odpovědností za ztráty z pokračování v agónii *vBP*, ztráty gigantické a při existenci *P3M* zcela zbytečné.

P3M znamená, že *Sféra veřejná* je obsahově a rozpočtově stabilní, a to ihned od chvíle, kdy přechod na *P3M* začne: ihned je splněn sen všech skutečně rozpočtově odpovědných, neboť veřejné rozpočty jsou v *P3M* vyrovnané a jinak to být nemůže. *Sféra veřejná* se okamžitě stává viditelně suverénní částí *věcné Ekonomiky*, s jasným potenciálem nápravy veškerého svého dosavadního podfinancování. To ovšem a rovněž ihned, vytváří silný rozvojový stimul i pro *Sféru podnikání*, neboť ta získá více zakázek, tedy i více příjmů, nadto naprosto spolehlivých a předvídatelných. Dalším, neméně silným rozvojovým stimulem *Sféry podnikání* bude, že se definitivně zbaví své noční můry, daní, tedy zátěže, která byla a zattím je, spolu s Benjaminem Franklinem, vnímána jako věčná.

Závěrem ještě jednou zopakujeme, že kontrola a sledování *Výdajů* by v *P3M* obecně měly být daleko přísnější a efektivnější než je tomu nyní v *Ekonomice daní*: úplná a na *Sfěře podnikání* nikterak nezávislá *Rozpočtová suverenita* to plně umožňuje. *Sféra veřejná* totiž nebude nijak závislá na plátcích daní, především těch velkých, tudíž nebude ve vleku žádných nežádoucích lobistických skupin. Tato nezávislost bude navíc dramaticky posílena tím, že veřejné rozpočty budou z definice vyrovnané, a tedy odpadne jakákoliv potřeba si půjčovat: *Sféra veřejná* se tak zcela osvobodí od závislosti na finančních trzích. Naopak, tyto trhy a jejich spekulace budou podnikáním na úrovni sázení do výherních automatů v barech, kde každý podstupuje své riziko, aniž by *Sfěře veřejné* vznikaly jakékoliv povinnosti a už vůbec ne potřeba sanovat ztráty z takového počínání.

V Brně dne 1.8.2010

© 2010

ing. Marie Dymáčková

Michael Dymáček